

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

SAMUEL BUTLER

Rânduiala firii

Traducere din limba engleză și note
FLORIN VASILESCU

Prefață
HENRY FESTING JONES

CORINT

Accidentele care i se întâmplă unui om înainte de a se naște, în persoana strămoșilor lui, vor lăsa, dacă măcar și le mai amintește, o impresie de neșters asupra lui; ele îi vor fi modelat caracterul în așa măsură, încât, orice ar face, îi va fi foarte greu să scape de consecințele acestora. Dacă un om este destinat să intre în împărăția cerurilor, trebuie să facă acest lucru nu numai prunc, ci și ca mic embrion, sau mai degrabă ca infim spermatozoid, și nu numai asta, dar ca unul care provine din spermatozoizi care au intrat în împărăția cerurilor înaintea lui timp de multe generații. Accidentele care au loc pentru prima oară, și aparțin perioadei care a trecut de la ultima naștere a omului nu au, ca regulă generală, efecte permanente, deși bineînțeles că uneori pot să aibă. În orice caz, nu mi-a displicut atitudinea pe care tatăl lui Ernest a adoptat-o în situația de față.

CAPITOLUL LXIV

După ce Ernest a fost condamnat, a fost dus înapoi în celulă pentru a aștepta furgonul care trebuia să-l ducă la Coldbath Fields, unde trebuia să-și ispășească pedeapsa.

Era încă prea uluit și năucit de iuțeala cu care se desfășuraseră evenimentele în timpul ultimelor douăzeci și patru de ore pentru a mai fi capabil să își dea seama în ce situație se afla. O mare prăpastie se căscase între trecutul și viitorul lui; cu toate acestea, respira, pulsul îi bătea și putea să gândească și să vorbească. I se părea că ar fi trebuit să fie complet doborât de lovitura care se abătuse asupra lui, dar nu era doborât; suferise mult mai profund din cauza unor mici neglijențe. Abia când s-a gândit la durerea pe care rușinea lui avea să o producă lui taică-său și maică-sii a simțit că ar fi renunțat bucuros la tot ce avea, numai să nu fi ajuns în situația aceea care îi va frânge inima mamei lui. Așa va fi cu siguranță, știa că așa va fi, și numai el era vinovatul.

Toată dimineața simțise că este pe cale să îl apuce o durere de cap dar, gândindu-se la taică-său și la maică-sa, simți cum pulsul i se accelerează și durerea deveni deodată cumplită. De-abia putu să meargă până la furgon și descoperi că fiecare mișcare i se părea insuportabilă. Când ajunse la închisoare, îi era prea rău ca să poată merge fără ajutor de-a lungul sălii până la coridorul sau galeria unde erau conduși deținuții după sosire. Supraveghetorul închisorii, văzând imediat că era preot, nu-l bănuî că se preface, așa cum ar fi făcut în cazul unui vechi pușcăriaș; prin urmare, trimise după doctor. Când sosi acest domn, s-a declarat că Ernest suferă de o inflamație a creierului în stare incipientă și a fost trimis la infirmerie. Aici pluti în următoarele două luni între viață și moarte, niciodată posedând pe deplin uzul rațiunii și adesea delirând dar, în cele din urmă, contrar așteptărilor doctorului și ale infirmierei, începu încetul cu încetul să-și revină.

Se spune că aceia care sunt cât pe-acî să se înecă percep recăpătarea cunoștinței mult mai dureros decât au simțit pierderea ei, și așa s-a întâmplat și cu eroul meu. În timp ce zăcea neputincios și slăbit, i se părea că faptul că nu murise o dată pentru totdeauna în timpul delirului echivala cu a suporta o cruzime dincolo de margini, prelungită cu rafinament. Își spunea că, probabil, avea să își revină doar pentru a se prăbuși curând după aceea din cauza rușinii și a supărării; cu toate acestea se întrema zi după zi, deși atât de încet, încât nici nu își dădea seama că se întâmpla. Însă într-o după-amiază, la vreo trei săptămâni după ce-și recăpătase cunoștința, infirmiera care-l îngrijise și care fusese foarte drăguță cu el, avu o ieșire zeflemitoare care îl amuză; el răsese și, pe când se amuza, ea bătu din palme și spuse că o să fie iarăși om. Scântea speranței a fost aprinsă, și el își dori din nou să trăiască. Din acel moment, gândurile sale începură să se întoarcă mai puțin spre ororile trecutului, și mai mult spre cea mai bună cale de a face față viitorului.

Cea mai mare durere a lui era în legătură cu taică-său și cu maică-sa precum și cu modul cum va trebui să dea din nou ochii cu ei. I se părea și acum că, de fapt, cel mai bun lucru, atât pentru el, cât și pentru ei, ar fi fost să rupă complet legăturile cu aceștia, să ia orice sumă de bani ar fi recuperat de la Pryer și să se ducă în vreun loc la capătul pământului, unde să nu se mai întâlnească niciodată cu cineva pe care îl cunoscuse la școală sau la universitate, și să înceapă o viață nouă. Sau s-ar putea duce pe câmpurile aurite din California sau Australia, despre care se auzeau pe atunci atâtea lucruri minunate; acolo ar putea chiar să se îmbogățească și să se întoarcă după mulți ani ca om bătrân, neștiut de nimeni și, dacă ar fi fost să fie așa, s-ar fi dus să trăiască la Cambridge. Clădind aceste castele de vis, scânteia vieții deveni o flacără și începu să-și dorească sănătatea și libertatea care, acum că o mare parte din pedeapsă se scursese, nu mai era la urma urmei atât de îndepărtată.

Apoi lucrurile începură să ia o formă și mai clară. Orice s-ar fi întâmplat, nu mai dorea să fie preot. I-ar fi fost practic imposibil să mai găsească o parohie, chiar dacă și-ar fi dorit, dar el nu-și mai dorea asta. Ura viața pe care o dusesese de când începuse să se pregătească pentru hirotonisire; nu ar fi putut să aducă niciun fel de argument, dar pur și simplu o ura și se săturase cu totul de ea. În timp ce se gândea tot mai mult la perspectiva de a deveni din nou mirean, oricât de dezonorat, se bucură de ceea ce i se întâmplase, și găsea că este o binecuvântare chiar și această întemnițare care la început i se păruse o nenorocire de nedescris.

Poate că șocul unei atât de mari răsturnări de ambianță accelerase schimbările din părerile lui, așa precum coconii de viermi de mătase, când sunt trimiși în coșuri, pe calea ferată, ies din găoace înainte de vreme datorită noutății pe care o reprezintă căldura și hurducăturile. Dar, oricum ar fi fost, credința lui în povești referitoare la moartea, învierea și înălțarea la cer a lui Iisus Hristos precum și, prin urmare, credința lui în toate celelalte

miracole creștine, îl părăsise o dată pentru totdeauna. Cercetarea pe care o făcuse ca urmare a muștrării domnului Shaw, oricât de pripită ar fi fost, produsese o impresie profundă asupra lui, iar acum, că era din nou în stare să citească, făcu din Noul Testament obiectul de studiu preferat, parcurgându-l în spiritul pe care domnul Shaw și-l dorise de la el, și anume precum o persoană care nu era dispusă nici să creadă și nici să nu creadă, dar dorea să afle numai dacă trebuie să creadă sau nu. Cu cât citea mai mult în acest spirit, cu atât balanța părea să încline în favoarea neîncrederii, până când, la sfârșit, orice îndoială ulterioară deveni imposibilă, și văzu destul de limpede că, orice altceva ar fi fost adevărat, povestea că Iisus Hristos murise, înviase și fusese purtat de la pământ în ceruri, printre nori, nu mai putea fi acceptată acum de oamenii nepărtinitori. Era bine că a descoperit acest lucru atât de repede. Într-un fel sau altul, era sigur că ar fi ajuns aici mai devreme sau mai târziu. Probabil că l-ar fi descoperit cu ani în urmă, dacă nu ar fi fost îmbrobodit de oameni care erau plătiți să-l îmbrobodească. Ce s-ar fi făcut, se întrebă el, dacă nu ar fi făcut prezenta descoperire decât după ani și ani, când ar fi fost mult mai adânc angajat în viața de om al Bisericii? Ar fi avut curajul să privească lucrurile în față, sau poate, mai probabil, și-ar fi alcătuit vreun motiv excelent pentru a continua să creadă așa cum făcuse până atunci? Ar fi avut oare curajul să o rupă chiar și cu actuala proeție?

Socoti că nu, și nu știa dacă trebuie să fie mai recunoscător pentru că i se arătase propria greșeală sau pentru că fusese prins și dat peste cap, astfel încât nu mai putea să ducă eroarea mai departe, tocmai în momentul când o descoperise. Prețul pe care trebuise să-l plătească pentru această favoare era destul de mic prin comparație cu favoarea însăși. Era oare un preț prea mare de plătit pentru că îndatorirea de dus până la capăt ți s-a făcut foarte clară și ușor de îndeplinit, în loc de a fi foarte dificilă? Îi părea rău pentru tatăl lui și pentru maică-sa, și îi părea rău pentru domnișoara Maitland, dar nu-i mai părea rău pentru sine.

Îl punea în încurcătură, totuși, că nu-și dăduse seama până atunci cât de mult detestase să fie preot. Știa că nu îi plăcea prea mult dar, dacă l-ar fi întrebat cineva dacă nu cumva detestă acest lucru, ar fi răspuns că nu. Presupun că oamenii au nevoie aproape întotdeauna de ceva din exteriorul lor care să le dezvăluie propriile simpatii și antipatii. În cele mai multe dintre cazuri, simpatiile noastre cele mai sigure s-au impus nu datorită introspecției sau vreunui alt proces implicând raționamente conștiente, ci prin mișcarea inimii care întâmpină cu drag evanghelia proclamată de altul. Îi auzim pe unii spunând că lucrul cutare sau cutare este așa și pe dincolo și, într-o clipă, cortegiul de gânduri și sentimente care fost plămădit în noi, dar de a cărui prezență nu eram conștiinți, apare fulgerător în conștiință și percepție.

Nu trecuse decât un an de când inima lui fusese mișcată de predica domnului Hawke; de când întâmpinase ideea unui „Colegiu pentru Patologie Spirituală”; acum, pur și simplu, țipa după raționalism; cum putea să fie el sigur că actuala lui stare a minții va dăinui mai mult decât cele anterioare? Nu putea fi sigur, dar se simțea de parcă ar fi fost acum pe un teren mai sigur decât fusese vreodată, și, indiferent cât de trecătoare s-ar fi dovedit părerile lui actuale, nu putea decât să acționeze conform acestora, până când ar fi descoperit un motiv să și le schimbe. „Imposibil”, reflectă el, „i-ar fi fost să facă așa ceva dacă ar fi rămas alături de oameni precum tatăl lui sau mama sa, ori Pryer, prietenii lui Pryer și parohul lui.” Toate lunile astea observase, meditase și asimilase, fără a fi mai conștient de dezvoltarea lui spirituală decât este un școlar de dezvoltarea trupului său, dar ar fi putut să-și dea singur seama de această creștere, și să acționeze conform acestei puteri sporite, dacă ar fi rămas în permanență în strânsă legătură cu oameni care-l asigurau solemn că e victima unei halucinații? Coaliția împotriva lui ar fi fost mai puternică decât ar fi fost în stare forța lui lipsită de ajutor să străpungă pentru a răzbate mai

departe, și avea îndoieli că un șoc mai puțin zdravăn decât cel pe care-l suferise ar fi fost de ajuns ca să-l elibereze.

CAPITOLUL LXV

În timp ce zăcea în pat zi după zi, îndreptându-se încet spre vindecare, își dădu seama de faptul, pe care cei mai mulți dintre oameni ajung să-l vadă, mai devreme sau mai târziu, și anume că foarte puțini dau doi bani pe adevăr, sau nu sunt defel convinși că este mai corect să crezi ce este adevărat decât ce este neadevărat, deși credința în ceea ce este neadevărat poate părea la prima vedere mai la îndemână. Cu toate acestea, numai despre aceștia puțini se poate spune că au o credință; ceilalți sunt pur și simplu niște necredincioși deghizați. Poate că, la urma urmei, aceștia din urmă au dreptate. Ei au de partea lor numărul și prosperitatea. Ei posedă toate instrumentele la care raționalistul apelează pentru a-și desfășura experimentele privind cele corecte și cele greșite. Corect, conform acestuia, este ceea ce pare corect majorității oamenilor cu judecată și înstăriți; nu cunoaștem niciun alt criteriu mai sigur decât acesta, dar ce presupune hotărârea la care ajungi astfel? Pur și simplu că o conspirație a tăcerii despre lucruri al căror adevăr ar trebui să devină imediat evident cercetătorilor dezinteresați nu este numai tolerabilă, dar și îndreptățită din partea celor care se pretind și iau bani pentru a fi gardieni și profesori *par excellence* ai adevărului.

Ernest nu vedea nicio ieșire logică din această concluzie. Înțelegea că acea credință a primilor creștini în natura miraculoasă a învierii lui Hristos era explicabilă, fără a fi necesară presupunerea unei minuni. Explicația se afla la îndemâna oricui și-ar fi dat o oarecare osteneală să o afle; fusese expusă lumii iar, și iar, și nu existase nicio încercare serioasă pentru a o combate. Cum se făcea, de exemplu, că decanul Alford, care făcuse din Noul Testament

specialitatea sa, nu putea, sau nu voia să vadă, ceva ce până și lui Ernest i se părea evident? Să fi fost din altă rațiune decât aceea că nu voia să vadă, și dacă era așa, nu era oare el un trădător al cauzei adevărului? Da, dar oare nu era el și un om respectabil și plin de succes precum, de exemplu, toți episcopii și arhiepiscopii care procedau exact precum decanul Alford, iar asta nu făcea ca acțiunea lor să fie corectă, indiferent dacă fusese vorba de canibalism sau pruncucidere, sau chiar favorizare a falsului transformată în deprindere?

Ce falsitate monstruoasă, respingătoare! Pulsul firav al lui Ernest se accelerează și palida lui față se împurpură la această oribilă concepție asupra vieții care i se înfățișa în toată coerența ei logică. Nu îl șoca faptul că majoritatea oamenilor era formată din mincinoși, asta ar mai fi fost cum ar mai fi fost, ci îndoiala, chiar și momentană, că, de asemenea, cei puțini, care nu erau mincinoși, ar fi trebuit să devină mincinoși. Atunci, dacă ar fi fost așa, nu ar mai fi rămas nicio speranță; dacă ar fi fost așa, atunci să moară, cu cât mai curând, cu atât mai bine. „Doamne”, exclamă în sinea lui, „nu cred o vorbă din toate astea. Întărește-Te și confirmă-mi necredința.” I se părea că, de aici înainte, nu va mai putea să vadă un episcop ducându-se la o sfințire fără să-și spună în sinea sa: „Iată ce-ar fi făcut de-ar fi fost, lipsit de harul lui Dumnezeu, și Ernest Pontifex”. Nu era vina lui. Nu putea să se laude; dacă ar fi trăit pe vremea lui Hristos, ar fi putut să fie unul dintre primii creștini, sau, într-o oarecare măsură, chiar un apostol. Una peste alta, i se părea că are multe motive să fie recunoscător.

Prin urmare, concluzia că ar fi mai bine să creadă în greșeală decât în adevăr trebuia alungată imediat de pe teren, indiferent cât de clară era logica prin care se ajunsese la ea; dar care era alternativa? Aceasta: criteriul după care stabilim adevărul – adică acela că adevărul este ceea ce se impune singur mării majorității oamenilor cu judecată și înstăriți – nu este infailibil. Regula

este sănătoasă și acoperă de departe cel mai mare număr de cazuri, dar are și excepții.

Se întrebă: „Care sunt acestea?” A! dar asta chiar era o chestiune dificilă, căci erau atât de multe, iar regulile care le guvernau erau atât de subtile, încât existaseră greșeli și se vor face greșeli întotdeauna; tocmai asta făcea imposibil să reduci viața la o știință exactă. Exista o verificare de bază a adevărului, făcută în general și foarte rapid, precum și un număr de reguli privind excepțiile care puteau fi însușite fără prea multă bătaie de cap; dar, totuși, exista un rest de cazuri în care era dificil să iei o hotărâre, atât de dificil, încât un om ar fi făcut mai bine să-și urmeze instinctul, decât să încerce să le rezolve prin vreun proces rațional.

Asta înseamnă că instinctul este ultima instanță. Și ce este instinctul? Este un fel de credință care ține seama de lucrurile pe care nu le-ai văzut. Și, astfel, eroul meu se întoarce aproape la punctul de unde plecase inițial, anume că toți cei drepecți trebuie să trăiască după credință.

Și asta este ceea ce oamenii drepecți – ceea ce e echivalent cu oamenii raționali – fac în ceea ce privește treburile zilnice ale vieții, care au pentru ei cea mai mare importanță. Ei rezolvă chestiunile mărunte prin exercitarea propriei capacității de deliberare. Cele mai importante chestiuni, precum vindecarea propriilor trupuri și a trupurilor celor pe care îi iubesc, modul de investire a banilor, scoaterea afacerilor din încurcături grave, toate aceste lucruri ei le încredințează altora despre a căror capacitate cunosc prea puțin în afară de ce se aude; ei acționează astfel pe baza forței credinței, și nu a cunoașterii. Prin urmare, națiunea engleză încredințează bunăstarea flotei sale și a apărării sale navale Primului Lord al Amiralității care, nefiind marinar, nu cunoaște nimic despre aceste chestiuni decât prin acte de credință. Nu există nicio îndoială că nu rațiunea, ci credința este *ultima ratio*¹.

¹ „Ultimul argument” (lat. în original).

Chiar și Euclid, care s-a expus cel mai puțin acuzației de credulitate decât orice alt scriitor ce a trăit vreodată, nu poate să treacă dincolo de acest punct. El nu are nicio premisă inițială demonstrabilă. El necesită postulate și axiome ce transcend orice demonstrație, și fără de care nu poate să facă nimic. Suprastructura lui este într-adevăr demonstrația, dar baza o constituie credința. Și nici nu poate ajunge mai departe de punctul în care îi spune unui om că este prost dacă persistă în a avea păreri diferite de ale lui. El spune „ceea ce este absurd”, și refuză să continue discuția. Prin urmare, credința și autoritatea se dovedesc la fel de necesare pentru el ca pentru oricine altcineva. „În ce trebuie să năzuiască, atunci”, se întrebă pe sine Ernest, „să creadă un om drept din vremurile noastre?” El își răspunde: „În orice caz, nu în credința în elementul supranatural al religiei creștine”.

Și cum putea el cel mai bine să-și convingă compatrioții să renunțe la credința în acest element supranatural? Privind chestiunea dintr-un punct de vedere practic: socoti că arhiepiscopul de Canterbury oferea cheia cea mai promițătoare pentru această situație. Totul se rezolva între el și papă. Poate că papa era mai bun în teorie, dar, în practică, arhiepiscopul de Canterbury s-ar descurca destul de bine. Dacă ar fi reușit să presare un pic de sare pe coada arhiepiscopului¹, atunci ar fi convertit întreaga Biserică a Angliei la condiția de liberi-cugetători printr-o *coup de main*². Trebuie să existe un nivel al puterii de convingere la care nici măcar un arhiepiscop – un arhiepiscop ale cărui percepții nu au fost înviorate de întemnițarea pentru ultraj – să nu fie în stare să reziste. Pus față în față cu faptele pe care el, Ernest, ar putea să le rânduiască, Înalt Preasfinția Sa n-ar avea încotro și ar trebui să le recunoască; și, fiind un om onorabil, și-ar da imediat demisia din arhiepiscopatul lui iar creștinismul ar dispărea din Anglia în

¹ Există o anecdotă care spune că poți prinde o pasăre dacă-i pui sare pe coadă.

² „Lovitură de forță” (fr. în original).

decurs de câteva luni. În orice caz, așa ar fi trebuit să se desfășoare lucrurile. Dar, în tot timpul ăsta, Ernest se îndoia că arhiepiscopul n-ar fi sărit într-o parte chiar în momentul când sarea era gata să cadă pe el, iar asta i se părea atât de nedrept, încât, la gândul acesta, sângele îi fierbea în vine. Dacă așa trebuia să se întâmple, el era obligat să încerce să îl țină nemișcat prin utilizarea chibzuită a unui bețișor cu clei sau a unui laț, sau să-i arunce sare pe coadă în urma unei ambuscade.

Ca să nu-i facem o nedreptate, trebuie să recunoaștem că nu de el însuși îi păsa cel mai mult. Știa că fusese tras pe sfoară și știa, de asemenea, că, de fapt, cea mai mare parte din relele de pe urma cărora suferea se datorau, indirect, dar în mare măsură, influenței învățaturii creștine; totuși, dacă necazul s-ar fi încheiat cu el însuși, s-ar fi gândit prea puțin la toate astea, dar mai era și sora lui, și fratele lui Joey, și sutele și miile de tineri din întreaga Anglie ale căror vieți fuseseră afectate de pacostea minciunilor spuse de către oamenii care aveau datoria să știe adevărul, dar care își făceau treaba de mântuială și se eschivau din fața dificultăților, în loc să le facă față. Tocmai asta îl făcea să creadă că merită să fie furios și să reflecteze dacă totuși cel puțin nu ar fi putut să facă și el ceva pentru a-i salva pe alții de la anii de irosire și de nefericire prin care trebuise să treacă el. Dacă nu era niciun pic de adevăr în relatările minunate cu privire la moartea și învierea lui Hristos, întreaga religie întemeiată pe adevărul istoric al acestor evenimente se prăbușea la pământ. „Pe legea mea”, exclamă el, cu toată aroganța tinereții, „ei bagă la închisoare o țigancă sau o ghicitoare pentru că le iau banii proștilor care cred că ele au puteri supranaturale; de ce nu-l bagă la închisoare pe un preot care pretinde că poate să absolve păcatele, sau că poate transforma pâinea și vinul în carnea și sângele Aceluia care a murit acum două mii de ani? Ce altceva”, se întrebă el, „ar putea fi mai pură «scamatorie» decât faptul că un episcop își pune mâinile pe un tânăr și pretinde că îi transmite puterea spirituală de a face această minune? Este

foarte în regulă să vorbești despre toleranță; aceasta, ca toate celelalte lucruri, are limitele ei; în afară de asta, dacă trebuie să-l includă pe episcop, atunci să-l includă și pe ghicitor”.

El îi va explica toate astea arhiepiscopului de Canterbury curând, dar cum nu putea să pună mâna pe el pentru moment, îi veni ideea că ar putea experimenta în mod profitabil pe sufletul mai plebeu al preotului închisorii. Numai cei care au pus mâna pe prima și cea mai evidentă ocazie ce li s-a prezentat au realizat, până la urmă, lucruri mari, așa că, într-o zi, când domnul Hughes – căci acesta era numele preotului – vorbea cu el, Ernest introduse în discuție chestiunea dovezilor creștine și încercă să provoace o discuție în legătură cu ele. Domnul Hughes fusese foarte bun cu el, dar avea de două ori vârsta eroului meu, și cunoștea pe toate părțile genul de obiecții pe care Ernest încerca să i le înfățișeze. Nu îmi imaginez că el credea efectiv mai mult decât Ernest în adevărul obiectiv al poveștilor despre învierea și înălțarea la ceruri a lui Hristos, dar știa că asta era o chestiune mărunță, și că adevărata problemă era mult mai profundă.

Domnul Hughes era un om care întruchipa autoritatea de mulți ani, așa că îl dădu pe Ernest la o parte de parcă ar fi fost o muscă. O făcu atât de bine, încât eroul meu nu se mai aventură niciodată să îl abordeze, și își limită în viitor conversația cu el la chestiuni precum ce ar fi fost mai bine să facă atunci când va ieși din închisoare; și, în această privință, domnul Hughes era întotdeauna gata să-l asculte cu înțelegere și amabilitate.

CAPITOLUL LXVI

Convalescența lui Ernest era acum atât de avansată, încât era în stare să stea în șezut cea mai mare parte a zilei. Era de trei luni în închisoare și, deși încă nu era destul de întremat pentru a părăsi infirmeria, se afla dincolo de orice teamă de recidivă. Stătea de vorbă într-o zi cu domnul Hughes despre viitorul lui, și își

exprimă din nou intenția de a emigra în Australia sau Noua Zeelandă cu banii pe care avea să-i recupereze de la Pryer. Ori de câte ori vorbea despre acest subiect, observa că domnul Hughes căpăta o expresie gravă și tăcea: se gândise că poate preotul închisorii dorea să se întoarcă la profesiunea lui, și dezaproba vizibilita lui nerăbdare de a se apuca de altceva; acum, însă, îl întrebă direct în față pe domnul Hughes de ce era împotriva ideii lui de a emigra.

Domnul Hughes încercă să ocolească răspunsul, dar Ernest nu voia cu niciun preț să fie evitat. Era ceva în atitudinea capelanului care îl făcea să creadă că știe mai multe decât Ernest, dar nu dorea să spună. Asta îl alarmă atât de mult, încât îl imploră să nu-l mai țină încordat; după o mică ezitare, domnul Hughes, gândind că Ernest era destul de întremat încât să facă față, îi dădu cât de blând a fost în stare vestea că toți banii săi dispăruseră.

A doua zi după ce m-am întors de la Battersby am trecut pe la avocatul meu, și mi s-a spus că îi scrisese lui Pryer, cerându-i să restituie banii pentru care dăduse chitanță. Pryer a răspuns că i-a dat dispoziții agentului său de bursă să încheie operațiunile, care din nefericire se soldaseră până atunci cu pierderi grele, și să plătească avocatului meu sumele rămase la următoarea zi de scadență, care avea să cadă peste vreo săptămână. Când a sosit termenul, nu am primit nicio veste de la Pryer și, ducându-ne la locuința lui, am aflat că plecase cu cele câteva lucruri ale lui chiar a doua zi după ce-i dădusem noi de veste, și nu mai fusese văzut de atunci.

Aflasem de la Ernest numele agentului de bursă care fusese angajat, și m-am dus imediat la el. Mi-a spus că Pryer își transformase toate operațiunile în bani gheață în ziua în care Ernest fusese condamnat și că primise 2 315 de lire, tot ce mai rămăsese din cele 5 000 de lire de la început. Cu această sumă își luase tălpășița, și nu aveam niciun indiciu în legătură cu domiciliul lui pentru a întreprinde vreo acțiune pentru recuperarea

banilor. De fapt, nu era nimic de făcut decât să considerăm toată suma pierdută. Pot să spun aici că nici eu și nici Ernest n-am mai auzit niciodată de Pryer, și nici nu am mai avut vreo idee ce s-o fi întâmplat cu el.

Asta m-a pus într-o poziție dificilă. Știam, desigur, că peste câțiva ani Ernest urma să aibă de câteva ori mai mulți bani decât cei pe care-i pierduse, dar mai știam și că el habar n-avea de asta și mă temeam că vestea presupusei pierderi a tot ce avea pe lume ar fi fost peste puterile lui, dacă s-ar fi adăugat celorlalte nenorociri.

Conducerea închisorii descoperise adresa lui Theobald pe o scrisoare din buzunarul lui Ernest, și comunicase cu el de mai multe ori în ce privește boala fiului său, dar Theobald nu-mi scrisese și eu presupuneam că finul meu era sănătos. Ernest urma să împlinească douăzeci și patru de ani la data când părăsea închisoarea și, dacă urmam instrucțiunile mătușii sale, trebuia să-l las să se lupte cum s-ar fi priceput cu soarta încă patru ani. Întrebarea care-mi stătea în față era dacă ar fi fost drept să-l las să mai întâmpine și alte riscuri sau dacă n-ar fi trebuit să trec peste instrucțiunile primite – și nimic nu m-ar fi împiedicat să o fac, dacă aș fi socotit că domnișoara Pontifex și-ar fi dorit-o – și să-i dau echi-valentul sumei pe care ar fi recuperat-o de la Pryer.

Dacă finul meu ar fi fost un om mai în vârstă, și ar fi fost pus pe un fâgaș clar, așa ar fi trebuit să fac, dar el era încă foarte tânăr și neobișnuit de puțin format pentru vârsta lui. Dacă, din nou, aș fi știut despre boala lui, n-aș fi îndrăznit să-i îngreunez povara pe care o avea deja de purtat; dar, nefiind neliniștit din cauza sănătății lui, m-am gândit că nu or să-i facă niciun rău câțiva ani în care să se lupte cu greutățile și să capete experiență în ce privește ideea că nu trebuie să faci scamatorii cu banii. Așa că am hotărât să nu-l pierd din ochi de îndată ce va ieși din închisoare și să-l las să dea din mâini așa cum s-o pricepe în apă adâncă, până când voi vedea dacă era în stare să înoate sau era pe cale să se înece.